

بررسی فقهی
مدیریت زنان در
مناصب سیاسی

علی آقا پیروز

www.ketab.ir

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
اندریشه

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

عضویت علمی

عضویت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۲۰۰

قیمت: ۳۵۰۰۰ تومان

طراح جلد: وهب رامزی

چاپ و صحافی: الغدیر

سرشناسه: علی آقا، پیروز، ۱۳۴۶.

عنوان و نام پدیدآور: بررسی ققهی مدیریت زنان در مناصب سیاسی / علی آقا، پیروز.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۴۴۴ ص.

شابک: ۷ - ۳۹۰ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نماییه.

موضوع: مدیریت (فقه).

موضوع: Management (Islamic Law)

موضوع: زنان در اسلام.

Women in Islam

موضوع: مدیران زن - ایران.

Women Executives-- Iran

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ / م ۳۶۷ / ۱۹۸ BP

رده‌بندی دیوبی: ۲۹۷/۳۴۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۶۱۰۹۶

تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۲۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۴۴۱

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

| فهرست |

۱۳		پیشگفتار
۱۷		مقدمه
۱۷		الف) ضرورت تحقیق
۱۹		ب) تبیین مرصوع
۲۱		ج) پرسش اصلی و پرسش‌های فرعی
۲۲		د) فرضیه اصلی
۲۳		ه) اهداف تحقیق
۲۳		و) پیشینه تحقیق
۲۶		ز) نوآوری تحقیق
۲۶		ح) روش‌شناسی تحقیق
۲۸		ط) ساختار تحقیق
۲۹		بخش نخست: مفاهیم و کلیات
۳۳		فصل نخست: مدیریت
۳۳		۱. تعریف مدیریت
۳۴		۲. اهمیت مدیریت
۳۶		۳. وظایف مدیران
۳۷		۴. سطوح و مهارت‌های مدیران
۳۹		۵. تحلیل علمی مدیریت زنان
۴۱		۶. موانع ارتقای زنان به سطوح عالی مدیریت
۴۵		فصل دوم: ولایت زنان
۴۵		۱. معنای ولایت
۴۷		۲. ولایت شرعی

- ۲-۱. اقسام ولایت شرعی ۴۹
- ۲-۲. ارکان ولایت شرعی ۵۵
۳. ولایت فقیه جامع‌الشرايط ۵۸
۴. بررسی امکان تفویض ولایت از سوی فقیه ۶۰
- ۴-۱. قابل تفویض بودن منصب ولایت ۶۲
- ۴-۱-۱. تفویض ولایت در معنای خاص آن ۶۲
- ۴-۱-۲. تفویض ولایت در معنای عام آن ۶۵
- ۴-۲. غیر قابل تفویض بودن منصب ولایت ۷۴
- ۴-۲-۱. نفی ولایت اداری از سوی امام خمینی ۷۸
- ۴-۲-۲. لزوم رعایت مقررات و ثبوت ولایت اداری ۷۹
- ۴-۳. مباحی سه‌گانه در موضوع ولایت ۸۲
- ۴-۴. تفویض ولایت یا توکیل در ولایت ۸۳
۵. ولایت بر ۸۷
۶. پیشینه ولایت زن در تاریخ مسلمانان ۹۰
۷. ریاست جمهوری زنان در نظام جمهوری اسلامی ۹۰
۸. ولایت و مدیریت ۹۶
- فصل سوم: تأسیس اصل در نظام ۹۹
۱. اصل عدم ولایت احدی بر احدی ۱۰۰
۲. خروج انسان لابشرط از اصل عدم ولایت ۱۰۱
۳. اجرای اصل عملی با توجه به مبانی سه‌گانه در موضوع ولایت ۱۰۴
۴. اصالت‌الإطلاق مانع تمسک به اصل عملی در مسئله ۱۰۵
- بخش دوم: ادله عدم جواز مدیریت بانوان ۱۰۹**
- فصل نخست: ادله قرآنی ۱۱۳
۱. آیه قوامون ۱۱۳
- ۱-۱. شأن نزول آیه ۱۱۴
- ۱-۲. گفته‌های مفسران در آیه قوامون ۱۱۶
- ۱-۳. تقریر آیه بر اثبات عدم جواز مدیریت زنان ۱۱۸
- ۱-۴. بررسی استدلال به آیه قوامون ۱۲۹
- ۱-۴-۱. مقصود از «الرجال» و «النساء» (دامنه قوامیت) ۱۲۹
- ۱-۴-۲. مقصود از واژه «قوامون» ۱۳۸

- ۱۵۱..... ۱-۴-۳. مقصود از «بما فضل الله».
- ۱۵۷..... ۱-۴-۴. مقصود از عبارت «بعضهم علی بعض».
- ۱۶۱..... ۱-۴-۵. علت یا حکمت بودن تفضیل.
- ۱۶۴..... ۲. آیه حلیه.
- ۱۶۴..... ۲-۱. استدلال به آیه شریفه.
- ۱۶۸..... ۲-۲. پاسخ استدلال به آیه شریفه.
- ۱۷۱..... ۳. آیه ملکه سبا.
- ۱۷۱..... ۳-۱. استدلال به آیه شریفه.
- ۱۷۳..... ۳-۲. پاسخ استدلال به آیه شریفه.
- ۱۷۴..... ۴. آیه «و قرن فی بیوتکن».
- ۱۷۵..... ۴-۱. استدلال به آیه شریفه.
- ۱۷۶..... ۴-۲. پاسخ استدلال به آیه شریفه.
- ۱۷۷..... ۵. آیه «و للرجال ینزلن رجة».
- ۱۷۸..... ۵-۱. استدلال به آیه شریفه.
- ۱۷۹..... ۵-۲. پاسخ استدلال به آیه شریفه.
- ۱۸۳..... فصل دوم: ادله روایی.
- ۱۸۳..... ۱. مدیریت بانوان، عامل ناکارآمدی راجع به.
- ۱۹۱..... ۱-۱. تقریر استدلال به روایت.
- ۱۹۲..... ۱-۲. بررسی سندی.
- ۱۹۵..... ۱-۳. بررسی دلالی.
- ۲۰۲..... ۲. نفی شایستگی زنان به دلیل برخی ویژگی‌ها (نقصان عقل).
- ۲۰۴..... ۲-۱. بررسی سند روایات نقصان عقل.
- ۲۰۶..... ۲-۲. بررسی سند روایت «امتحان الأوصیاء».
- ۲۱۵..... ۲-۳. بررسی نقصان عقل زنان.
- ۲۱۶..... ۲-۳-۱. مفهوم‌شناسی عقل و نقص.
- ۲۱۷..... ۲-۳-۲. عقل در قرآن و روایات.
- ۲۲۰..... ۲-۳-۳. تقسیم‌بندی عقل.
- ۲۲۱..... ۲-۳-۴. تبیین دیدگاه‌ها درباره نقصان عقل زنان.
- ۲۲۱..... ۲-۳-۴-۱. ضعف عقل اکتسابی (تجربی).
- ۲۲۶..... ۲-۳-۴-۲. ضعف عقل نظری.
- ۲۲۶..... ۲-۳-۴-۳. محدودبودن دلالت روایات (قضیه شخصی).

- ۲۳۰ ۲-۳-۴-۴. نقص عقل، پدیده‌های اجتماعی و فرهنگی
- ۲۳۱ ۲-۳-۴-۵. نقصان تعقل نه عقل
- ۲۳۴ ۲-۳-۴-۶. نقصان تعقل در عقل عملی نه عقل نظری
- ۲۳۷ ۲-۳-۴-۷. نقصان معقول نه عقل
- ۲۳۸ ۲-۳-۴-۸. در مقام جدل بودن روایات
- ۲۳۸ ۲-۳-۴-۹. نقصان عقل تدبیری نه عقل ذاتی
- ۲۳۹ ۲-۳-۴-۱۰. نقصان عقل فطری در اداره خانواده و جامعه
- ۲۴۱ ۲-۳-۴-۱۱. دیدگاه‌های دیگر
- ۲۴۲ ۲-۳-۵. تعلیل نقصان عقل در برخی روایات
- ۲۴۳ ۲-۲-۷. نقص عقل در مردان
- ۲۴۳ ۲-۳-۷. ارتباط عقل با حجیم‌بودن مغز
- ۲۴۴ بررسی نقص ایمان در زنان
- ۲۴۵ ۲-۵. بررسی روایت «المرأة شر كلهما»
- ۲۴۷ ۲-۶. بررسی روایت «لا رأة عقرب»
- ۲۴۹ ۲-۷. بررسی روایات مصلحت زنان
- ۲۵۳ ۳. نهی از اطاعت و تدبیر رسالت
- ۲۵۶ ۳-۱. بررسی سند روایات
- ۲۵۸ ۳-۲. بررسی دلالت روایات
- ۲۷۳ ۴. نهی از مشورت با زنان
- ۲۷۴ ۴-۱. بررسی سند روایات
- ۲۷۹ ۴-۲. بررسی دلالت روایات
- ۲۸۳ ۵. نهی زنان نسبت به خروج از منزل
- ۲۸۵ ۵-۱. بررسی سند روایات
- ۲۸۵ ۵-۲. بررسی دلالت روایات
- ۲۹۰ ۶. نفی ولایت و سرپرستی جامعه از جنس زن
- ۲۹۲ ۶-۱. بررسی سند روایات
- ۲۹۵ ۶-۲. بررسی دلالت روایات
- ۲۹۶ ۷. توصیه به عقب‌نگه‌داشتن زنان
- ۲۹۷ ۸. منع مالکیت زن بر دیگران
- ۲۹۸ ۸-۱. بررسی سند روایات

۳۹۹	۸۲. بررسی دلالت روایات
۳۰۳	فصل سوم: مذاق شریعت
۳۰۵	۱. مذاق شرع درباره مدیریت و تصدی زنان
۳۰۶	۲. بررسی «مذاق شرع» به منظور سنجش میزان اعتبار آن
۳۱۳	فصل چهارم: سیره قطعی شریعت
۳۱۷	فصل پنجم: اولویت قطعیه
۳۲۱	فصل ششم: استنتاج عدم جواز زعامت و زمامداری زنان
۳۲۳	بخش سوم: ادله جواز مدیریت بانوان
۳۲۷	فصل نخست: قاعده اشتراک
۳۳۳	۱. اتفاق فیها بر اشتراک مکلفان
۳۳۴	۲. قاعده اشتراک و طرح صحیح مسئله
۳۳۵	۳. بررسی اعتبار و استنتاج قاعده اشتراک
۳۳۹	فصل دوم: دلیل عقلی
۳۳۹	۱. پاسخ دلیل عقلی
۳۴۰	۲. اشکال
۳۴۰	۳. پاسخ اشکال
۳۴۱	فصل سوم: ادله قرآنی
۳۴۱	۱. آیه قوامین بالقسط
۳۴۲	۲. آیات اجرای حدود، قصاص و دیات
۳۴۲	۳. آیه حکومت به عدل
۳۴۲	۴. آیه حکومت بر اساس حق
۳۴۲	۵. آیه ملکه سبا
۳۴۷	فصل چهارم: ادله روایی
۳۴۷	۱. جواز مشورت با زنان آزموده به کمال عقل
۳۴۸	۲. ملاک بودن علم و توانایی
۳۴۹	۳. ملاک بودن افقه
۳۵۱	فصل پنجم: بنای عقلا بر جواز مدیریت بانوان

بخش چهارم: مرجوحیت، ضوابط و اولویت‌های اشتغال (مدیریت) بانوان ۳۵۷

فصل نخست: مرجوحیت یا حرمت فقهی مدیریت بانوان ۳۶۱

فصل دوم: ضوابط اشتغال بانوان ۳۶۵

۱. خروج از منزل با اذن شوهر ۳۶۵

۲. حفظ مصالح خانوادگی و حیثیت زن و شوهر ۳۶۶

۳. حفظ عفاف و حجاب و پرهیز از اختلاط ۳۶۸

فصل سوم: اولویت‌های اشتغال زنان ۳۷۱

۱. شغل‌های مادری و همسری ۳۷۶

۲. حوزه‌های اشتغال اجتماعی و اولویت‌ها ۳۷۹

۳. میزان اشتغال اجتماعی زنان ۳۸۰

نتیجه ۳۸۳

کتابنامه ۳۸۵

الف) کتاب‌ها ۳۸۵

□ عربی ۳۸۵

□ فارسی ۴۰۲

□ لاتین ۴۰۷

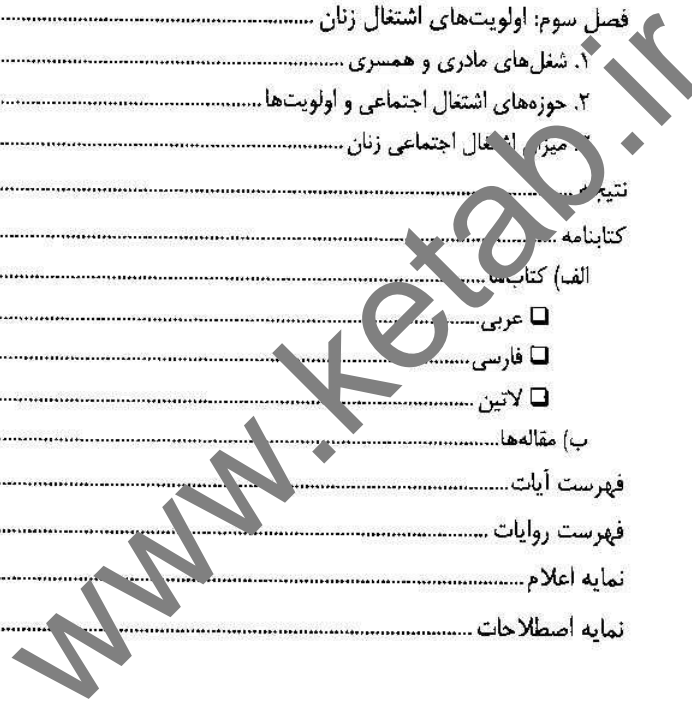
ب) مقاله‌ها ۴۰۸

فهرست آیات ۴۱۱

فهرست روایات ۴۲۱

نمایه اعلام ۴۳۳

نمایه اصطلاحات ۴۴۳

پیشگفتار

در پرتو پیروری انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی به‌ویژه تعالیم متعالی اسلامی به عنوان فکر و فرهنگ مرفعی و نجات‌بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم وحیانی و ارزش‌های اسلامی از سوی بی‌بنداری و خودباوری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌ستیزی در آنان شد و از دیگر سو باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بسری و نظام‌های مبتنی بر آنها گشت.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پروری و نوآوری پیرامون زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری، به فراخور شرایط سونی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملت‌ها و باورداشت‌های رایج دینی به منظور عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی - پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی محض و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد علمی - فکری حسب‌الأمر و بر اساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش فراوان حجت‌الاسلام والمسلمین علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

پژوهشکده نظام‌های اسلامی، که مشتمل بر پنج گروه اقتصاد، فقه و حقوق اسلامی، سیاست، اخلاق و مدیریت اسلامی است، به‌طور خاص با مطالعه نظامات اجتماعی، اهداف ذیل را تعقیب می‌کند:

۱. کشف و طراحی نظام‌های سیاسی، حقوقی، اقتصادی، اخلاقی و مدیریتی اسلام؛

۲. تبیین و تعیین عالمانه‌ی مبانی و مباحث اساسی نظامات اجتماعی اسلام و ارائه الگوها، کاربردی در قلمرو آن؛

۳. آسیب‌شناسی نظری و کاربردی نظام جمهوری اسلامی ایران و مدرسانش به متولیان امر در مسیر سازی برای تحقق کامل‌تر نظام‌های اسلامی؛

۴. تحقیق در باب مسائل مطروحه به انگیزه‌ی گره‌گشایی در زمینه‌ی نیازهای نوپدای فقهی؛

۵. پاسخگویی به شبهات مطرح در باب فقه و نظام‌های سیاسی، حقوقی، اقتصادی، اخلاقی و مدیریتی اسلام؛

۶. شناخت و نقد علمی مکاتب و نظامات جاری و نظامات اسلامی؛

۷. تحقیق حاضر که نتیجه تلاش علمی محقق از جمله اجاب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی‌آقا پیروز مدیر و عضو هیئت علمی گروه مدیریت اسلامی پژوهشکده نظام‌های اسلامی است، به موضوع مدیریت زنان می‌پردازد.

نویسنده محترم پس از طرح مسئله جواز و عدم جواز مدیریت زنان در مناصب سیاسی و ارائه دیدگاه‌ها درباره ماهیت مدیریت‌های کلان به لحاظ

ولایی و غیرولایی بودن، به بررسی ادله منکران و مجوزان می‌پردازد از نگاه وی هرچند تک تک ادله عدم جواز، قابلیت استدلال ندارد و با استناد به آنها

نمی‌توان حکم به حرمت داد، ولی مجموع آنها با این وصف به‌طور متیقن می‌تواند مُشعر به حرمت ولایت و زمامداری زنان باشد؛ اما توان اثبات حرمت

مدیریت زنان در سطوح پایین‌تر از زمامداری را ندارد، بلکه حداکثر می‌تواند مرجوحیت مدیریت‌های زنان را اثبات نماید که آن هم در صورت وجود مصلحت اقوی، می‌تواند از مرجوحیت خارج شود.

نویسنده محترم پس از استنتاج جواز و مرجوحیت مدیریت زنان در مناصب سیاسی، ضوابطی را نیز برای آن بیان کرده و اظهار می‌دارد که مدیریت‌های زنان در غیرحوزه مختص زنان (حوزه‌های مشترک و یا مختص مردان) فراتر از نقشی که همسری و مادری است.

بر خود عرض می‌دانیم از محقق محترم جناب حجت‌الاسلام آقای دکتر علی‌آقا پیروز عضو هیئت علمی گروه مدیریت اسلامی و همچنین از نظارت علمی اعضای محترم شورای علمی گروه مدیریت اسلامی به‌ویژه ارزیابان محترم اثر جناب حجت‌الاسلام والسلمین آقای دکتر محسن ملک‌افضلی و آقای دکتر محمدرضا احمدی که در به‌ثمر رسیدن این تحقیق ما را یاری داده‌اند، کمال تشکر و قدردانی خود را ابراز نماییم.

گروه مدیریت اسلامی
بزرگسازان نظام‌های اسلامی